

Innspill til policy for åpen forskning fra Kif-komiteen

Ansvarlig avsender:

Leder av Kif-komiteen Curt Rice (saksbehandler Heidi H Zachariassen)

Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (Kif) takker for muligheten til å spille inn til Forskningsrådets policy for åpen forskning.

Forskningsrådet ber om innspill på tre temaer; åpne forskningsprosesser, åpen innovasjon og involvering og brukerinvolvering og folkeforskning (citizen science). Kifs innspill vil i hovedsak dreie seg om åpne forskningsprosesser og åpen innovasjon. Vi har valgt å besvare spørsmålene om åpne forskningsprosesser og åpen innovasjon samlet i ett dokument da det best belyser de temaene vi ønsker å sette fokus på.

1. Dagens situasjon:

Det er en markant ubalanse mellom kvinner og menn i norsk forskning. Kvinner er fortsatt underrepresentert på høyere stillingsnivåer i så å si alle fag. Det er langt flere mannlige enn kvinnelige professorer, mens det er flere kvinnelige enn mannlige studenter. Likevel ser vi en forbedring fra år til år. Ifølge tall fra DBH for 2018 er andelen kvinnelige professorer nå på 30,8%. Dette har ikke skjedd av seg selv, men er resultatet av et møysommelig arbeid med mye motstand over mange år. Kvinner og menn stiller i prinsippet likt i sine muligheter til å gjøre en forskerkarriere, men forskning viser at kvinners muligheter til å nå frem øker når meritteringsprosesser er mest mulig strukturerte og transparente. I tillegg er det en fordel med inkluderende arbeidsplasser som tilrettelegger for ulike faser i menns og kvinners livsfaser. Det finnes en stor forskningslitteratur som dokumenterer kjønnsforskjeller i publiseringsaktivitet. Menn publiserer mer enn kvinner i høyt rangerte tidsskrifter. Dette gir store utslag i kvinner og menns karriereutvikling.

Tall fra NIFU viser at det i 2014 var 25% forskere med innvandrerbakgrunn, men kun 3% av disse hadde utdanning fra Norge og mindre enn 1% var etterkommere av innvandrere. Etterkommere av innvandrere i Norge er godt representert som studenter (13%), men dårlig representert blant forskere. Dette til tross for at en stor andel master-studenter med ikke-vestlig bakgrunn har ambisjoner om å bli forskere. Det er en høy andel innvandrere i midlertidige stillinger i henhold til NIFUs statistikk.

Kif har gjennom mange års arbeid bygget opp god kompetanse på hvilke barrierer som finnes for kvinners karriere i forskning. Vi er også i ferd med å utarbeide et kunnskapsgrunnlag på dette området for etniske minoriteter. Kjente barrierer inkluderer blant annet utfordringer i rekrutteringsfasen, inkludering på arbeidsplassen, midlertidighet, bias i ansettelsesprosesser og opprykk og lønnsforskjeller.

Kif er en komité som lenge har jobbet for større åpenhet og inkludering i academia ved å peke på hemmende maktstrukturer, ulikhet i karrieremuligheter, maktulikhet i innflytelse og viktigheten av kjønns- og mangfoldsperspektiver i forskningen. Dette mener vi er gode forutsetninger for å komme med innspill til Forskningsrådets policy for åpen forskning.

2. Vurderinger:

Åpen forskning og åpen innovasjon har store muligheter til å bøte på og snu den forskningsskepsisen vi er vitne til både nasjonalt og internasjonalt. For at dette skal skje er det viktig at man tidlig inkluderer et aktørperspektiv i utviklingen av hvordan åpen forskning og innovasjon skal fungere og hva den skal produsere. Økt åpenhet og involvering kan, hvis den blir reell, gi forskning og innovasjon som holder høy kvalitet og er relevant og viktig for mangfoldet av befolkningen.

Åpen forskning

Åpen forskning handler om å gjøre selve forskningsprosessen og dens resultater mer tilgjengelige og også mer inkluderende. Denne tilnærmingen legger opp til en endring av tradisjonelle måter å forske på som muliggjør at nye aktører og perspektiver inkluderes i hele forskningsprosessen og at kunnskap spres raskere og når bredere ut. I tillegg kan gevinsten være at forskningen får større relevans for flere og bedre kvalitet. Brukerinvolvering, involvering i flere faser og brukermedvirkning er nøkkelord her. I tillegg skal forskningen tilgjengeliggjøres for flere med åpen kode, åpen data og åpen tilgang (open access). Måten elementene i åpen forskning er beskrevet på medfører at den tradisjonelle forskerpraksis snus opp ned. Dette vil kreve endring i både forskerkulturen og strukturene rundt forskningsproduksjon. Dette vil ha implikasjoner for kvinners og menns forskerkarrierer.

Åpen innovasjon

Åpen innovasjon betyr at man ønsker å åpne innovasjonsprosesser til alle aktører og gjøre det mulig å la all kunnskap sirkulere fritt. Innovasjon og kunnskapsutvikling skal skje i samspill mellom ulike enheter; organisasjoner, bedrifter og forskningsmiljøer. Åpen innovasjon signaliserer et bruker-fokus som gjør det mer relevant å involvere eksterne kunnskapsbaser deriblant sluttbrukere. Dette virker lovende for sammensetningen av mer mangfoldige forsknings- og innovasjonsteam på tvers av sektorer. Norsk og internasjonal forskning påpeker at innovasjonsprosesser påvirkes av hvorvidt forskningsteam er homogene eller heterogene grupper – både med hensyn til kjønn, fødeland og kultur.

Ord som åpenhet og inkludering lover godt for økt kjønnsbalanse og mangfold i forskergrupper og for at forskningens og innovasjonens innhold og resultat inkluderer et kjønns- og mangfoldsperspektiv. For å omsette ord til handling er det derfor viktig å sette fokus på hvordan det legges til rette for åpenhet og inkludering. Dette skjer ikke av seg

selv. Kif-komiteen ønsker å påpeke noen elementer som den mener er særlig viktig for å ivareta og fremme menns og kvinners karrierer i åpen forskning og for å fremme et mer mangfoldig akademia i fremtiden. Større åpenhet og involvering i innovasjon må tilsvarende medføre inkludering og sammensetning av forskerteam med ulik bakgrunn i hele innovasjonsprosessen. For at resultatene av innovasjonen skal være relevante, holde høy kvalitet og skape endringer på systemnivå (impact), må dessuten innovasjon inkludere et kjønns- og mangfoldsperspektiv, skje i ulike deler av samfunnet og i ulike fagmiljøer.

Det som Kif ser som en utfordring for innovasjon er «blindfelt», områder som berører store befolkningsgrupper (miljø, samferdsel, infrastruktur, teknologi), men der det er mindre utviklet modeller for dialog og involvering med ulike berørte grupper i samfunnet. Flere viktige fagfelt som står sentralt i Langtidsplanen for forskning er berørt av behov for dialog og brukerinvolvering. Samtidig ser vi at en del forsknings- og innovasjonsmiljøer har forskningsgrupper der det er få kvinner og få forskere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Økt fokus på forskeres samhandling med omverdenen påkrevder større bevissthet om kjønnsbalanse og mangfold i forskerpopulasjonen.

3. Målsettinger:

Hva bør være mål og ambisjonsnivå det er ønskelig å oppnå innenfor ditt område.

- Åpen forskning og åpen innovasjon skal fremme kjønnsbalanse og mangfold i forskning
- Åpen forskning og åpen innovasjon må inneholde et kjønns- og mangfoldsperspektiv
- Kif-komiteens mål er å følge med i denne viktige prosessen, og gi innspill ved behov

4. Anbefalinger og tiltak:

Hva er de mest relevante anbefalingene og tiltakene som bør fremheves innenfor ditt område?

Frem til nå har nesten alle nasjonale og internasjonale dokumenter som omhandler åpen forskning og åpen innovasjon vært kjønnsblinde. Det er vært noe fokus på karriereimplikasjoner jfr. rapport fra Europakommisjonen, men Kif savner et aktørperspektiv med tydelig fokus på kjønn og mangfold.

Det er viktig at Forskningsrådets policy anerkjenner at åpen forskning og åpen innovasjon vil ha store konsekvenser for *hvordan* forskning og innovasjon gjøres og av *hvem*. Policyen må ta høyde for det vi vet om barrierer for kvinner og etniske minoriteters karriereutvikling; Hvordan kan forskningsrådet strukturere og legge til rette for forsknings- og innovasjonsprosesser slik at målene om åpenhet og inkludering blir realisert til beste for alles forskerkarrierer?

Arbeidet med å utvikle og innføre åpen forskning og åpen innovasjon er fortsatt i en startfase hvor mye nå planlegges og ikke er satt ut i livet. På mange områder er det vanskelig å si noe konkret om hvordan dette vil endre akademia. Allikevel er det viktig å være i forkant og fra starten ha fokus på læring av hvordan åpen forskning og innovasjon vil slå ut i praksis.

Kif-komiteen ber Forskningsrådet utføre en konsekvensutredning i form av en følgeforskningsstudie som ser på hvordan åpen forskning og åpen innovasjon påvirker menns og kvinners forskningskarrierer. Med bakgrunn i resultatene fra studien må det lages retningslinjer for hvordan åpen forskning og åpen innovasjon kan fremme kjønnsbalanse og mangfold i norsk forskning. Under følger noen områder komiteen mener det er særlig viktig å se på:

- Krav til sammensetning av forsknings- og innovasjonsteam.
- Krav til brukerinvolvering
- Krav til forskningsledelse for å skape åpne og involverende forsknings- og innovasjonsteam. Hvordan forankre dette i ledelsen og hva trengs av kompetanse og opplæring for å få dette til?
- Hvordan vil et meritteringssystem i åpen forskning og innovasjon se ut og hvordan vil dette påvirke menns- og kvinners karrierer?
- Åpen tilgang (open access)- stilles det krav til kjønnsdelt data på åpen tilgang-praksiser?
- Åpen data- Hva slags krav stilles til datakvalitet og gjenbruk? Er dataene som deles åpent kjønnsensitive eller kjønnsblinde?
- Åpen fagfelle vurdering- Hva slags krav stilles til kjønnsbalanserte grupper for fagfelle vurdering? På hvilken måte kan denne praksisen gi større rom for gender bias?
- På hvilken måte vil DORA slå ut for evaluering og merittering av kvinners publikasjoner?
- Satsing på fremragende forskning (eksellens). Dette har vært et tilbakeskritt i arbeidet for å øke kjønnsbalanse i toppstillinger. Hvordan vil åpen forskning påvirke dette?
- Hvordan påvirker åpenhet og inkludering sårbare grupper i samfunnet?

Spørsmål særlig relatert til åpen innovasjon:

- Hvordan måles innovasjon? I følge svensk forskning får den målingen som er gjort frem til nå i hovedsak innovative bransjer som er mannsdominerte.
- Hvordan reflekteres de ulike fagfeltene når innovasjon måles? Hva er måleparametrene?
- Hva er innovasjonsfokuset i naturvitenskaplige og teknologifag vs. humaniora og samfunnsfag?
- Hvor skjer innovasjonen? Er dette i miljøer med sterk kvinne- eller mannsdominans?
- Hvordan vektlegges innovasjon i offentlig sektor vs. innovasjon i privat sektor?
- Hvordan synliggjøres de ulike aktørene som skaper innovasjon? Er det forskjell på mannlige og kvinnelige innovatører?

- Hvordan sikre at de fagområdene som er kvinnedominerte og som driver innovasjon får samme gjennomslag for finansiering som mannsdominerte fagområder?
- Gjøres det forskjell på sosial vs. teknologisk innovasjon og hvordan eventuelt likestille de? På begge områdene er et kjønns- og mangfoldsperspektiv viktig.
- Hvordan påvirkes innovasjonsprosesser av heterogenitet mht kjønn, fødeland og kultur?

Til slutt ønsker Kif å anbefale Forskningsrådet å inkludere eksperter på kjønn og mangfold i forskning i videre utvikling av Forskningsrådets policy for åpen forskning og videre arbeid med retningslinjer.

5. Eventuelle andre vurderinger og kommentarer

Referanser:

Evaluation of Research Careers fully acknowledging Open Science Practices- Rewards, incentives and/or recognition for researchers practicing Open Science, European Commission 2017

Gender in Open Science & Open Innovation- Briefing Paper no.5, July 2018, GenderAction

Alsos, Gry Agnete, Hytti, Ulla og Ljunggren, Elisabet; **Research Handbook on Gender and Innovation**, Edward Elgar Publishing 2016.

Henningsen, Inge og Knut Liestøl 2013. «**Likestilling i akademia. Er eksellense for menn og Grand Challenges for kvinner?**», Tidsskrift for kjønnsforskning, 37(3-4):348-361.

Solheim, M.C.W., and Fitjar, R.D. (2018): "**Samanhengar mellom utanlandskfødd arbeidskraft og innovasjon: er det kjønnsmessige og geografiske skilnader?** (The relationship between foreign-born workers and innovation: Are there gender and geographical differences?)". Søkelys på arbeidslivet, Universitetsforlaget, Årgang 35, nr. 3-2018, s. 171–185